

Status, utviklingstrekk og framtid for næringslivet i Vestfold

**Fagnotat til
kunnskapsgrunnlag for
revisjon av RPBA**

Innhold

1.	Formuleringer i planprogrammet	3
2.	Kildegrunnlag	3
3.	Forholdet status og vurderinger av videre utvikling, potensial og utfordringer	3
4.	Fire knapphetsfaktorer	4
5.	Faren for å falle mellom to stoler	4
6.	EYs 5 konkurransefortrinn og 4 internasjonale trender, omstillingsutfordringer	5
7.	Status og utviklingstrekk – noen hovedpunkter	6
8.	De 6 dominerende bransjene, og noen dominerende bedrifter	7
9.	Perspektiver på mulige utviklingstrekk, en introduksjon	9
10.	Mulige arealkonsekvenser av framtidig næringsutvikling	12
	Litteraturreferanser	15

1. Formuleringer i planprogrammet

I vedtatt planprogram for RPBA, avsnitt 4.3 Næring står følgende innledningsvis:

«I Vestfoldplanen løftes temaer som utenforskap, verdiskaping og tilgang på kompetanse som viktige utfordringer. For at Vestfold skal kunne tiltrekke seg flere framtidige arbeidsplasser med økt verdiskaping, må det legges grunnlag for en ønsket næringsutvikling med økt sysselsetting, økt verdiskaping, økte skatteinntekter og økt deltakelse. For å bidra til økt bedrifts-, bosteds- og besøksattraktivitet tilrettelegges det for et fylke som er attraktivt for kompetanse, kreativitet og kapital, samtidig som andre viktige samfunnshensyn knyttet til klima, naturmangfold og jordvern ivaretas. Målet er å få på plass en avklart, bredt forankret og ønsket areal- og næringsutvikling som bidrar til et attraktivt Vestfold som beholder og tiltrekker seg næringsliv, innbyggere og besøkende.

For å kunne legge til rette for revideringen av temaet næring er det behov for et kunnskapsgrunnlag som gir en oppdatert beskrivelse av og status knyttet til dagens næringsarealer og næringsliv i Vestfold, og en vurdering av framtidig behov for regionale næringsområder. I tillegg vil det vurderes å kartlegge og synliggjøre næringspotensialet i bestående strukturer i byene, som kan muliggjøres gjennom transformasjon».

Status for næringsarealer generelt og regionale næringsområder spesielt er presentert i et eget fagnotat. I dette notatet presenteres fakta og faglige vurderinger av status, utviklingstrekk og potensial for næringslivet i Vestfold. Tanken har vært at de to kunnskapstilfangene skal ses i sammenheng; hvilke næringsarealer har vi tilgjengelig og hvilke arealbehov har næringslivet, og ikke minst hvilke behov vurderes som aktuelle framover.

2. Kildegrunnlag

Fagnotatet er basert på et antall konkrete datakilder, men skrevet av en intern faggruppe på grunnlag av blant annet disse rapportene. For å lette lesingen, er det ikke benyttet kildehenvisninger i teksten. Alle benyttede kilder er vist i eget vedlegg. Notatet er også basert på møterunde til kommunene høsten 2025 der status, utviklingstrekk og mulig framtidig næringsliv å legge til rette for var et tema. Det er i tillegg basert på den interne faggruppens samlede kunnskap og erfaring.

Et lite oppdrag er levert av EY, og en statusrapport som del av et større og bredere oppdrag er mottatt fra Menon Economics. På oppdrag fra fylkeskommunen har Telemarksforskning utarbeidet regional analyse for Vestfold. Et interessant funn er hentet fra en rapport fra Samfunnsøkonomisk Analyse på oppdrag for KS. Den interne faggruppen har utarbeidet et eget fagnotat om landbruk, næringsmiddelindustri, reiseliv og opplevelse, i stor grad basert på rapporter fra Agri Analyse og Menon Economics. Tall for ledighet er hentet fra Nav Vestfold og Telemark, tall for utdanning fra www.vfk.no.

3. Forholdet status og vurderinger av videre utvikling, potensial og utfordringer

Det kan forutsettes at tall for status og utvikling over noen år fram til 2024 eller 2025 til våre formål er tilstrekkelig korrekte. Når vi vender blikket framover, ser vi på en situasjon som ennå ikke finnes. Alle vurderinger av fremtiden er basert på vurderinger, gode og mindre gode, basert på forståelse og oppfatning av det videre forløp. En fagperson kan mene at rent faglige vurderinger legges til grunn,

men kan selvsagt av leseren bli tillagt politiske over- eller undertoner. Både faglige og politiske vurderinger kan være ulike.

Vanligvis skjer endringer gradvis, og i stor grad gjennom det næringslivet som allerede finnes her. Oftest ved at disse selskapene fornyer seg og kanskje vokser, nye selskaper springer ut av dem, eller ved at de bidrar til å trekke nye selskaper til området. Men noen ganger skjer større og kanskje plutselige brudd, ting som endrer spillereglene. Slike er i sin natur vanskeligere å forutse og beskrive, selv om noen tyngre trender nok er ganske åpenbare. Som forhold knyttet til sikkerhet og beredskap. Vi ser allerede en sterk vekst i selskaper med tilknytning til forsvar. Forsyningsberedskap vurderes å legge forholdene godt til rette for næringsmiddelindustrien, som i sin tur forutsetter en aktiv landbruksnæring som forsyner denne.

Det er en tradisjon å vurdere styrker, svakheter, muligheter og trusler (SWOT-analyse). Det er ikke alltid en mulighet realiseres, heller ikke alltid en trussel inntreffer. Styrker kan tape seg eller bli enda viktigere, svakheter kan hemme og de kan legge demper på et engasjement. Likevel er vi beredt til å gi oppspill til den bredere samtalen om hvilket næringsliv vi *kan* se for oss i Vestfold om noen år. Som grunnlag for både en faglig og politisk vurdering av hvordan vi kan legge til rette for å stimulere det vi ønsker å oppnå og motvirke det vi ikke ønsker.

Vi kan ikke lenger stole på bakspeilet når verden endres raskt. Eksisterende forretningsmodeller er under press, strategier og taktikker må utfordres kontinuerlig så de passer til utfordringene vi vil møte i framtiden. Det holder heller ikke å bare se inn i glasskula, for der finnes det heller ikke så mye mer å lese enn det vi selv evner å se. Det ligger til det faglige, etter beste evne, å gi oppspill til en diskusjon og en beslutningsprosess som i siste instans er rent politisk.

4. Fire knapphetsfaktorer

Det er stor oppmerksomhet på de fire knapphetsfaktorene areal, kraft, kompetanse og kapital. I første RPBA-runde ble arealutfordringene spissformulert som «alt vokser, unntatt arealene». De seneste få årene har utfordringene med tilgang på kraft fått stor oppmerksomhet. Det er heller ikke nytt at «konkurransen om kompetansen» spisser seg til. Og nå kanskje framstår som den største utfordringen for en positiv næringsutvikling. I stor grad forutsetter en positiv utvikling i næringslivet at mennesker ønsker å bosette seg i fylket, enten de er gründere, bedriftsledere eller ansatte.

Dermed har mange fag- og politikkområder betydning som elementer i en regional næringsutviklingsinnsats – utdanning, kultur, friluftsliv, opplevelser og byliv, kollektivtilbud. På samme måte som de fleste fylker og regioner, vil samarbeid og graden av konsensus være en viktig faktor. Bærekraftmål nr. 17 er åpenbart viktig når aktører i et fylke sammen skal sette retning og felles mål.

5. Faren for å falle mellom to stoler

Vi finner ikke i noen av de oppgitte kildene direkte kommentert at Vestfold står i fare for å falle mellom to stoler, mellom sentrum og distrikt. Samtidig har utfordringen vært nevnt over mange år. Vestfold ligger til noen formål utenfor den tunge Osloregionen, men ikke så langt ut at vi treffes av distriktpolitiske virkemidler. Vi har heller ikke tilgang på areal og kraft slik mange distrikter har.

Uten å nevne noen fylker eller kommuner direkte, peker Samfunnsøkonomisk Analyse på en svært tydelig tendens. Høyt utdannede med viktig kompetanse søker i stadig økende grad til de større byene. Vareproduserende bedrifter trekker i retning distriktene, der det er større tilgang til areal og kanskje kraft. Sentrum og distrikt utvikler seg svært ulikt, ikke minst hva gjelder type bransjer og virksomheter. Vi ser svært tydelige tegn på en polarisert bransjefordeling mellom sentrum og distrikt. Også internt i Vestfold ser vi tydelige tegn til dette, utviklingen på de to sidene av E18 er svært ulik.

Vestfoldbyene er ikke nødvendigvis blant de store byene kompetansen så tydelig trekkes mot. I hvilken retning Vestfold eventuelt skal søke vil være et spørsmål om politiske valg. Hva gjør Vestfold attraktivt for kompetent arbeidskraft? Det er i tidligere studier vist at befolkningen som pendler ut av fylket på arbeid har høyere utdanning enn den som blir igjen og arbeider i fylket. Befolkningsveksten konsentreres i stor grad om de aller mest sentrale kommuner og fylker. Fram til nå henger Vestfold godt med, samtidig som utpendlingen også øker sterkt.

Telemarksforskning trekker fram dette som noe positivt, at Vestfold har en arbeidskraftreserve som kan «lokkes hjem». Det kan innvendes at dette har vært forsøkt, med ulike grad av hell, i mange år. Det er også en mulighet at høyt kompetente bytter bosted i stedet for jobb, når jobben i Osloregionen er svært interessant og godt betalt, og toget oppleves usikkert.

6. EYs 5 konkurransefortrinn og 4 internasjonale trender, omstillingsutfordringer

EY viser til fem konkurransefortrinn:

- Solide miljøer innen maritim teknologi og forsvarsrelaterte næringer med global posisjon;
- Gode forhold for matproduksjon og foredling av matvarer samt tilknytning mot turistnæringen;
- Strategisk beliggenhet med nærhet og god logistikk til nasjonale og internasjonale markeder;
- Industriell styrke innenfor prosessindustri og kjemisk industri,
- Attraktivt bosted med tilgang på kompetent og stabil arbeidskraft.

Vi vurderer to av dem som særlig viktige; Strategisk beliggenhet og Attraktivt bosted. Men også solide industrielle miljøer og gode forhold for matproduksjon med ringvirkninger til andre bransjer. Så kan nok strategisk beliggenhet suppleres med det kompakte, korte avstander er en styrke i seg selv.

EY viser videre til fire globale utviklingstrekk vi kan prøve å dra nytte av. I et offensivt arbeid er det viktig å fange viktige, tyngre internasjonale trender vi særlig kan satse på å utnytte.

- Geopolitiske spenninger og handelsutfordringer (forsvar, sikkerhet, beredskap, inkl. hjemtaking av produksjon),
- Kunstig intelligens og store teknologiske nyvinninger (utfordring og mulighet for alle selskaper, antakelig en særskilt mulighet for deler av elektronikkbransjen);
- Urbanisering og demografiske endringer (færre i arbeidsstyrken, flere eldre, utfordringer i helse og omsorg, potensiell økt dragning mot storbyen);
- Kampen mot klimaendringer og tap av natur (arealutfordringer, potensial for arealeffektiv virksomhet, sirkulære løsninger).

[Invest in Norway](#) har et oppdrag som fokuserer på et antall som forventes å ha særlig potensial når det gjelder å trekke til seg et framtidsrettet næringsliv i Norge. Disse er Akvakultur og fiskeri, Forsvar og romfart, Grønn maritim, Industriell produksjon, Offshore vind, Batteri, Digital infrastruktur, Helse og livsvitenskap, og Mineraler (vår oversettelse til norsk).

NHO bemerker i rapporten Norsk konkurransekraft – veien til vekst (Draghi på norsk) at «flere av våre tradisjonelle styrker kan bli mindre relevante. Vi ligger bak sammenlignbare land på kritiske områder for konkurransekraft. Vi er for svake på innovasjon, for trege på klima- og energiomstilling, og mer sårbare i en verden som utvikler seg raskt».

Utfordringen blir da å omstille seg på en slik måte at muligheter blir til styrker. Når NHO i rapporten henvender seg til det offentlige, er det i all hovedsak til statlig myndigheter. Omstillingsutfordringene er definitivt nasjonale, men en tilpasset regional arealpolitikk kan i ulik grad bidra til å tilrettelegge for den omstillingen.

7. Status og utviklingstrekk – noen hovedpunkter

Her gis korte punkter med formål å vise sentrale forhold ved næringsliv og næringsutvikling i Vestfold. Disse blir i liten grad kommentert, da det vurderes å ligge utenfor fagnotatets primære funksjon.

- Befolkningsutvikling. Vestfold har hatt sterk vekst i folketallet siden 2000. I de siste årene har befolkningsveksten fortsatt med samme fart. Nesten all vekst har kommet som følge av høy netto innflytting. Innflyttingen har vært høy, selv om Vestfold har hatt litt lavere arbeidsplassvekst enn resten av landet. Vestfold framstår derfor som ett av de mest attraktive bostedsfylkene. Selv i de siste årene har innenlands tilflytting vært dominerende, og i antall vært 2 til 3 ganger større enn innvandringen.
- Vestfold har hatt lavere vekst i antall ansatte både i næringslivet og i offentlig sektor siste tiårs-perioden. Kombinasjonen høy bostedsattraktivitet og svak vekst i næringslivet har gjort at Vestfold har en lav sysselsettingsandel.
- Relativt lav arbeidsdeltakelse. Vestfold har hatt lavere sysselsettingsandel enn ellers i landet siden 2000. I 2024 var 64,7 % av befolkningen 15 - 74 år sysselsatt. Tilsvarende for hele landet var 68,1 %. Forskjellen kan ikke forklares med ulike andel i enkelte aldersgrupper. Motsatsen til lav arbeidsdeltakelse er høyt utenforskap.
- Registrert ledighet. Nav V&T skriver i pressemelding 19.12.25 at det er høyere ledighet i Vestfold og Telemark. Gjennomsnitt i landet er 2,1 %, mot 2,3 % i Vestfold og Telemark. Den litt høyere ledigheten har vært vanlig over lang tid. De viser til næringssammensetningen som en viktig årsak. Vestfold og Telemark har mange arbeidsplasser i konjunktursensitive bransjer som bygg og anlegg, industri og varehandel.
- Det er lavere arbeidsledighet blant de som har fullført utdanning. Andelen helt ledige er høyest blant de som ikke har fullført videregående. I desember 2025 var 3,9 % av de med kun grunnskole ledige, mens andelen med fullført videregående var 1,7 %.
- Blant elever som startet videregående opplæring høsten 2018, fullførte 81,7 % i Vestfold innen fem/seks år. Snittet for landet var 84,5 %. Andelen som fullfører videregående innen fem/seks år har økt over tid, men Vestfold er blant fylkene med lavest gjennomføring.
- Siden begynnelsen av 2000-tallet har andelen med universitetsutdanning (lang eller kort) økt fra 20 % til 34 % i Vestfold. Dette er på nivå med landet utenom Oslo. På noen områder er det tydelig tendenser til at det er Oslo som skiller seg ut, mens de andre fylkene i større grad er like.
- Betydelig og voksende utpendling. Antall som pendler ut fra Vestfold økte fra 14.804 i 2020 til 23.298 i 2024. Antall som pendler inn økte fra 5.630 til 11.600. Økningen i utpendlingen har vært sterkest. I 2024 var netto utpendling tilsvarende 11.698 personer.
- I 2024 er det rundt 87.500 sysselsatte i Vestfolds næringsliv, som samlet bidrar med i underkant av 81 mrd. kr i verdiskaping. Dette gir en gjennomsnittlig arbeidsproduktivitet på ca. 0,9 mill. kr, om lag 26 % lavere enn i Fastlands-Norge.
- En relativt høyere vekst i verdiskaping enn sysselsetting betyr at arbeidsproduktiviteten har styrket seg i perioden.
- Lav og relativt fallende verdiskaping. Siden et bunnår i 2010 har Vestfolds andel av landets verdiskaping i privat sektor økt betydelig fram til 2020, for deretter å falle markert. Dog med en liten framgang i 2024. Tallene inkluderer ikke olje- og gass.
- Fra 2018 til 2024 økte verdiskaping i næringslivet i Vestfold (uten olje og gass) 15 %, tilsvarende i hele landet var 21 %. Vestfold sakker altså betydelig akterut i denne perioden (uten olje og gass).
- Fra 2014 til 2024 økte verdiskapingen i samtlige kommuner i Vestfold med mellom 40 og 85 %. Horten og Holmestrand har hatt den sterkeste veksten. I Horten fra 4,6 til 8,5 mrd. kr, mens den i Holmestrand økte fra 3,2 til over 6 mrd. kr. Likevel er både sysselsetting og verdiskaping vesentlig større i Tønsberg og Sandefjord.

- Verdiskaping har betydning som grunnlag for finansiering av kommuner og fylkeskommune gjennom beskatningsgrunnlag. Lav verdiskaping betyr moderat lønnsnivå og beskatningsgrunnlag, med direkte konsekvenser for offentlige budsjetttrammer. Vi sakker akterut, men på noen områder er det et betydelig potensial.
- Samtidig ser vi at det er de mest folkerike fylkene som har den største verdiskapingen per sysselsatt. Oslo er også i særstilling det største fylket i økonomisk sammenheng, og sto for i overkant av 20 % av landets samlede verdiskaping i 2019. Akershus, Hordaland, Rogaland og Trøndelag sto hver for rundt 10 % av verdiskapingen, mens resten av fylkene har mindre enn 5 % hver. Vestfolds andel av samlet verdiskaping var på 3,5 %.
- En del av fylkene har en betydelig verdiskaping i kraftproduksjon. Om vi fjerner kraftproduksjonen fra brutto regionalprodukt (fylkesfordelt BNP), kommer Vestfold også foran Vest-Agder, Finnmark og Sogn og Fjordane på rangeringen over verdiskaping per sysselsatt.
- Vestfold har over tid hatt lavere verdiskaping per sysselsatt enn landet som helhet og flesteparten av fylkene, kun høyere enn Hedmark, Aust-Agder og Oppland.
- Relativt lav verdiskaping antas å være knyttet til bransjesammensetning. I Vestfold er det relativt mange bransjer, bedrifter, arbeidsplasser med forholdsvis lav verdiskaping. Det gir begrenset lønnsevne, og tilsvarende lav lønn. Telemarksforskning bruker begrepet bransjeulemper.
- Næringsstrukturen i Vestfold har vært ugunstig for veksten i næringslivet i de fleste årene, men ikke alle. Bransjeeffekten har vært ganske negativ de fire siste årene. Det betyr at Vestfold gjennomgående har hatt lite av de bransjene som vokser mest og desto mer av andre bransjer.

Det er et tankekors at mens Vestfold på en del parametere synes å sakke akterut nasjonalt, viser bla. NHOs i «Draghi på norsk» at Norge sakker akterut i forhold til andre OECD-land. Og naboland. Det siste er det lite å gjøre med på fylkesnivået, men å styrke Vestfolds nasjonale konkurransevne er det mulig å gi bidrag til regionalt. Det kan leses direkte ut av fylkesmål 2 i Vestfoldplanen, der høy verdiskaping er et konkret mål.

8. De 6 dominerende bransjene, og noen dominerende bedrifter

Vestfold har en ganske bred næringsstruktur uten svært dominerende bransjer. Bredden i næringslivet er en styrke, men også en svakhet. Det er ingen bransje eller bedrift som dominerer fullstendig, selv om noen har ganske stor betydning. Dette gjør Vestfold mer stabilt og mindre sårbart, det er sjelden alle disse bransjene får en nedtur samtidig. På den andre siden er fylket kanskje tilsvarende «forskånet mot oppturer». Selv om vi nå de siste årene kan se en svært sterk vekst innen elektronikkindustri og annen teknologisk industri.

EY viser at 6 bransjer dominerer fullstendig i Vestfold, både hva gjelder verdiskaping og sysselsetting innen privat næringsliv. Tabellen på neste side viser først disse 6 bransjenes andel av hhv. verdiskaping og sysselsetting i 2024 og endring 2018 – 24 for hver av bransjene. Videre viser den endringen for hele privat sektor i Vestfold og tilvarende endring for landet totalt.

Tabell: egen sammenstilling av tall hentet fra EY.

Bransje	Verdiskaping	Endring 2018 – 24	Sysselsetting
Bygg, anlegg og eiendom	20 %	+ 14 %	17 %
Tjenesteyting	17 %	+ 18 %	17 %
Varehandel	17 %	+ 17 %	22 %
Industri	17 %	+ 22 %	13 %
Helse, omsorg og utdanning	11 %	+ 16 %	16 %

Reiseliv og kultur	4 %	+ 15 %	9 %
Sum 6 bransjer i Vestfold	86 %		94 %
Endring alle bransjer Vestfold		+15 %	
Endring hele landet		+21 %	

Det er interessant at 6 bransjer dominerer i en slik grad at vi nesten kan si at det er kun disse som betyr noe. Så enkelt er det selvsagt ikke. Ett eksempel: den største av bransjene innen Industri er næringsmiddelindustrien. Den er i svært stor grad koplet til den lokale landbruksnæringen. Den har i denne sammenheng svært begrenset verdiskaping og sysselsetting. Samtidig har den svært viktige ringvirkningseffekter, aller mest til næringsmiddelindustrien.

Vi ser at det stort sett kun er Industri og Tjenesteyting som har en økning i verdiskaping som er vesentlig større enn fylkets næringsliv totalt. Det er også viktig å merke seg hvor mye sterkere økningen i verdiskaping har vært for landet totalt disse 6 årene. Tallene er beregnet utenom olje og gass.

EY viser at bransjen Industri er sterkt dominert av de 5 gruppene (her rangert etter verdiskaping 2024) Data- og elektronisk industri, Kjemisk industri, Næringsmiddelindustri, Metallvareindustri og Metallindustri. Tallene viser også at Kjemisk industri (Jotun AS) og Metallindustri (Speira AS) mer er enkelt-bedrift enn bransje. Menon Economics viser at veksten i både verdiskaping og sysselsetting er sterkt påvirket av utviklingen i Kongsberg Gruppen, og spesielt Kongsberg Discovery.

Det må bemerkes at bransjen Helse, omsorg og utdanning har kommet med i oversikten på grunn av at Sykehuset i Vestfold HF gjennom sin næringskode klassifiseres som næringsliv. De står registrert med over 6.000 ansatte. Samtidig inkluderes ikke Universitetet i Sørøst-Norge, da de ikke står med eget regnskap i datagrunnlaget EY har benyttet. Videre bemerkes at bransjen Varehandel består både av vanlig varehandel og agentur- og engroshandel. Den siste dominerer tallene, med selskaper som ASKO Oslofjord AS, ASKO Vestfold Telemark AS, Komplett Services AS og Esso Norge AS.

Jotun AS er største private arbeidsgiver med i underkant av 1.050 ansatte. Nortura 700, Kongsberg Discovery 690. Kongsberg Gruppen er samlet den største med totalt 1.510. I 2024 var Jotun AS bedriften med høyest verdiskaping, med rundt 2,2 mrd. kr, etterfulgt av Kongsberg Discovery med 1,3 mrd. kr og Sparebank 1 Stiftelsen 1,1 mrd. kr. Kongsberg Gruppen samlet i underkant av 2,6 mrd. kr.

Vi ser at de store selskapene, som dominerer både sysselsetting og verdiskaping, har sine viktige markeder utover Vestfold. Flere av dem kan vise til eksportandeler på over 90 %. I tillegg bidrar mange andre bedrifter som underleverandører til eksportbedriftene. Så gjennom verdikjeder er effekten på sysselsetting og verdiskaping av eksporten enda mer betydelig.

På den andre siden vil potensialet for vanlig varehandel, bygg, anlegg og eiendom, og helse og omsorg i hovedsak være knyttet til fylkets egen kjøpekraft. Og den er en funksjon av antall innbyggere og deres inntektsnivå. I tillegg kommer selvsagt reiselivet, som kan dokumentere betydelig omsetning basert på tilreisende. Et hovedpoeng er likevel at økt verdiskaping og sysselsetting i stor grad vil være knyttet til virksomheter med kundepotensial utenfor fylket.

Tabell 5-1: Oversikt over sysselsatte, verdiskaping og produktivitet innen de fire største næringene i Vestfold i industrien i 2024

	Næringsmiddel-industri	Elektriske produkter	Metallvarer	Kjemisk industri
Antall sysselsatte (vekst siden 2014)	2750 (-21 %)	2 250 (+71 %)	2 285 (+11 %)	1 350 (+6 %)
Total verdiskaping (vekst siden 2014)	2,3 milliarder kroner (+1 %)	3,5 milliarder kroner (+171 %)	2,8 milliarder kroner (+119 %)	2,9 milliarder kroner (+151 %)
Produktivitet (vekst siden 2014)	0,9 millioner kroner (+27 %)	1,6 millioner kroner (+59 %)	1,2 millioner kroner (+ 98 %)	2,2 millioner kroner (+136 %)
3 største bedrifter (sysselsatte)	1. Nortura (700) 2. Fatland (180) 3. Bakehuset (170)	1. Kongsberg Discovery (700) 2. Kongsberg Maritime (450) 3. Norautron (270)	1. Speira (500) 2. KDA (190) 3. PCS Construction (140)	1. Jotun (1050) 2. BASF (140) 3. Wilhelmsen Chemicals (120)

Kilde: Menon Economics

Både EY og Samfunnsøkonomisk Analyse peker på utvikling som samler stadig mer av virksomhet med forventet sterk utvikling framover til de større byene. Mye vekst og innovasjon skjer sentralt i Oslo, noe som krever aktiv innsats for å tiltrekke investeringer og kompetanse til Vestfold.

Landbruket når ikke opp på de topp 6 for sysselsetting eller verdiskaping, men er likevel en viktig bransje. Med sine 1.514 sysselsatte i jordbruk og tilhørende tjenester og 246 i skogbruk. Dette er fordelt på over 1.100 aktive jordbruksforetak. Samlet førstehåndsverdi i jordbruket er 2,04 mrd. kr. Dette er langt på vei selve forutsetningen for at vi har en meget betydelig næringsmiddelindustri.

9. Perspektiver på mulige utviklingstrekk, en introduksjon

Et utgangspunkt for framstillingen i dette avsnittet er et viktig spørsmål som ble reist i forkant av planprosessen. Når vi gjennom regional arealpolitikk skal bidra til å legge til rette for ønsket framtidig næringsliv med høy verdiskaping og mange arbeidsplasser, er det ikke uvesentlig hva slags (hvilket) næringsliv vi ser for oss. Ulike typer virksomheter kan ha ganske ulike arealbehov, både i størrelse, lokalisering og transportbehov. Og i ulik grad innebære utfordringer i forhold til andre samfunns mål.

Spørsmålet kan besvares via flere innganger. Basert på det vi ser av trender og utviklingstrekk fram til i dag, og hvor vi vurderer potensialet å være godt. Da kan vi få et bilde av mulighetsrommet. Dette rommet er langt fra absolutt, det kan utvides eller reduseres gjennom både bevisste og ubevisste valg. Noen typer virksomheter har behov som neppe kan innfris i Vestfold, enten det gjelder areal, kraft, nærhet til viktige aktører eller tilgang på kompetanse. Satt på spissen: Vestfold kan verken bli et nytt Herøya i Porsgrunn eller et nytt Barcode i Oslo.

Det handler om tilgang til kompetanse/arbeidskraft, til kapital, til personer med vilje og evne til å etablere, ekspandere og/eller flytte virksomhet i/til fylket. Det handler om mobilitet, og det gis klart inntrykk fra næringslivet at persontransport til og fra arbeid er viktigere enn godstransport. Selv om det også, bla. fra Norges Lastebileier-Forbund, meldes om utfordringer for veitransporten. For næringslivets ulike transportbehov er Sandefjord Lufthavn, Larvik Havn, Horten Havn, E18, sentrale fylkesveier og Vestfoldbanen viktige. Framover antakelig også Kopstad godsterminal. Dette er et tema og et ansvar både for RPBA og for mobilitetsplanen.

I tillegg til mulighetsrommet, er det et spørsmål hva Vestfold ønsker seg. Hva er det ønskelig å prøve å opprettholde, hva er det ønskelig å prøve å tiltrekke seg? Hva er politisk ønskelig å oppnå, hva er det ønskelig å unngå? Dette er spørsmål som må besvares gjennom politiske vedtak. Så er spørsmålet i hvilken grad arealpolitikken har reell betydning for en god og ønsket næringsutvikling. Arealpolitikken

som grunnlag for god næringsutvikling har over tid fått det man kan kalle to spor. Både attraktive næringstomter og attraktive lokalsamfunn å bo i for den kompetansen som trengs. For kompetanse, kreativitet og kapital.

Målene om høy verdiskaping og styrket inkludering lar seg ikke *med nødvendighet* realisere samtidig. Det *kan* være et enten eller. Å inkludere flere i inntektsgivende arbeid bidrar, gitt noen forutsetninger, i seg selv til å øke den samlede verdiskapingen. Uten å gå inn på konkrete eksempler, ser vi at mange virksomheter kan ha hele spennet fra svært høyt utdannede til ufaglærte. Samtidig viser bla. NHOs årlige kompetansebarometer at mange virksomheter opplever at mangelen på kompetanse begrenser mulighetene for å realisere et utviklingspotensial.

De senere årenes geopolitiske spenninger gir, på godt og vondt, svært gode forutsetninger for vekst innen flere typer virksomheter også i Vestfold. Tallene vist tidligere om utviklingen i Kongsberg Gruppen i Horten, er ganske sikkert koplet til dette. Også andre selskaper kan fortelle om økt ordretilgang inn mot forsvar og tilstøtende markeder. Hjemtaking av produksjon fra lavkostland til Europa, og Norge, gir gode utsikter om forutsetningene ligger tilstrekkelig til grunn. Kunstig intelligens og store teknologiske nyvinninger er både en utfordring og mulighet for alle selskaper, og hos oss antakelig en særskilt mulighet for deler av elektronikkbransjen.

Overgangen mot en mer sirkulær økonomi, grønn verdiskaping og digitalisering kan i mindre grad avleses i bransjemessige endringer. Dette er i stor grad endringer som skjer innenfor mange bransjer, rett og slett viktige forutsetninger for overlevelse og positiv utvikling generelt. Det blir da interessant å tenke at de positive utviklingstrekkene i størst grad skjer der menneskene tar initiativ og viser handlekraft og gjennomføringsevne. Og da blir neste tanke at Vestfold, i konkurranse mot andre regioner, må legge til rette for at flest mulig av disse menneskene vil bo og virke her. Men også at deres virkelyst finner attraktive arealer, kompetanse, god fysisk tilgang til aktuelle kunder/markeder og at det er strøm nok. Vi er tilbake til attraktivitetsperspektivet, med sine ulike elementer.

Et viktig element i samfunnssikkerhet er forsyningssikkerhet for matvarer. Her stiller Vestfold med gode forutsetninger. Som ett av landets største landbruksfylker, med arealer, jordsmonn, klima og kompetanse og innovasjonskapasitet. Og en svært tett kopling mellom landbruket og en betydelig næringsmiddelindustri. Begge bransjer har betydelig potensial i en situasjon der beredskap og forsyningssikkerhet blir viktigere. I tillegg er det etter hvert betydelige koplinger mellom landbruk, næringsmiddelindustri og elektronikkindustrien. Med potensial for mye mer. Landbruk er derfor en viktig faktor bak flere av de 6 viktigste bransjene.

Ikke minst i Vestfold ser vi et økende antall eksempler på næringsvirksomhet basert på sirkulære forretningsmodeller. I tillegg til gode tomtemuligheter og den rette gründerenve, kompetanse og kapital, må vi forvente at god transportmessig infrastruktur vil være avgjørende. Både ressurser som skal resirkuleres og de nye produktene vil som regel ha et geografisk nedslagsfelt utenfor Vestfold. Jernbanen, veisystemet og havnene er da viktig. På mange måter er situasjonen lik den for lager og logistikk. Varer hentes inn, det gjøres et arbeid på anlegget før varer distribueres ut. Vi ser at lager og logistikk, engros og distribusjon har ekspandert i Vestfold, delvis knyttet til utflytting fra områdene lengre nord. Det må også nevnes at et betydelig, særskilt miljø over mange år har vokst fram i Sandefjord. Erfaring viser at slike virksomheter har ganske mange, og ganske ulike arbeidsplasser.

Det er også mulig å se for seg at kompetansetunge virksomheter, som forretningsmessig tjenesteyting, i større grad vil trekke ut av det sentrale Osloområdet som følge av forskjeller i kostnadsnivå. De store konsulenthusene har hovedkontorer med høy kompetanse i Oslo. Samtidig ser vi tendenser til vekst i områder som Vestfold. Begrunnelser er bla. at det er lettere å trekke til seg kompetansen her, lønnsnivået er lavere, det er lettere å betjene et regionalt marked her. Det som i RPBA tidligere har blitt betegnet «rene kontorvirksomheter» må vurderes å ha et klart potensial for videre utvikling i et attraktivt bofylke. Så blir neste spørsmål om de kontorene vil ligge i byene eller langs E18.

Samtidig ser vi tydelige tendenser til at virksomheter innen lager og logistikk søker seg vestover fra Oslo og videre sørover fra Drammen. ASKO Oslofjord er det mest kjente og største eksempelet, men flere har etablert seg i Vestfold. Det er ikke gjort egne kartlegginger, men det synes å være en oppfatning at potensialet for vekst innen lager og logistikk er betydelig. Dette er selvsagt avhengig av at relevante arealer tilbys.

Vestfold framstår som en attraktiv region å bosette seg i, ofte et hovedargument for bedriftene som «ser til Vestfold». Virksomheter legger til grunn at en lokalisering her kan gi bedre forutsetninger for rekruttering over tid. Både fordi man får tilgang til arbeidskraft som allerede bor i Vestfold, men i dag pendler ut av fylket, og fordi Vestfold oppleves som et attraktivt bostedsvalg for ansatte som må/vurderer å flytte i forbindelse med et evt. jobbskifte. For mange handler etableringsvalget i stor grad om å sikre framtidig rekruttering, for å være rigget for videre vekst.

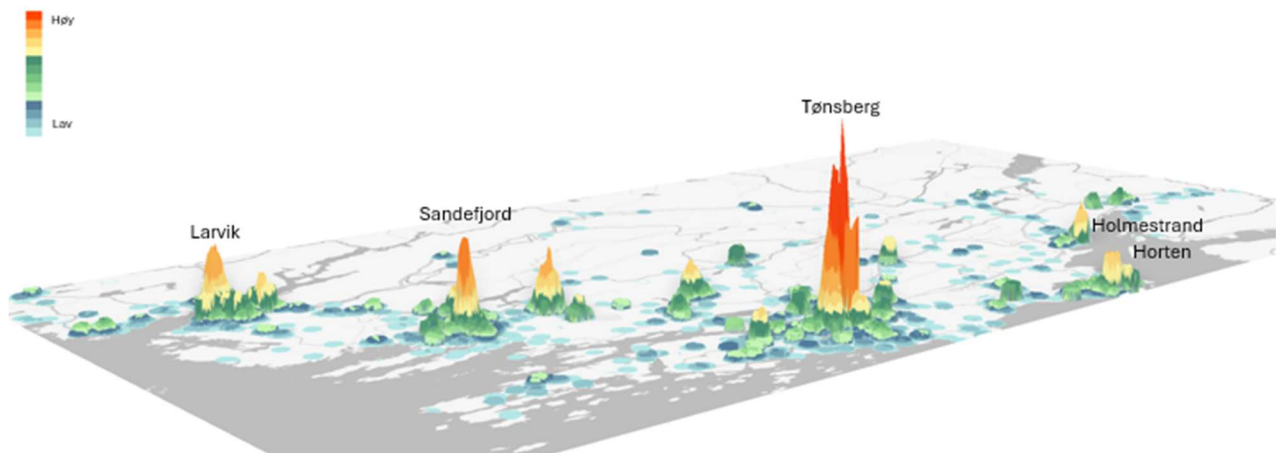
En del etableringer drives av behovet for nærhet til Oslo og det sentrale Østlandsmarkedet, kombinert med lavere kostnadsnivå og større arealtilgang (ikke «arealkrevende», som større datasenter ol.). Dette gjelder bla. virksomheter som vokser ut av pressområder som Drammen og sørlige deler av Osloregionen, eller ønsker å betjene Oslo-markedet, men ikke finner hensiktsmessige lokaler/arealer eller økonomi i å lokalisere seg i eller nærme Oslo. Vestfold blir da et alternativ med akseptabel tilgjengelighet til marked, samarbeidspartnere og eksisterende arbeidsstokk. Utviklingen og mange av etableringene vi har sett i nordfylket, er gode eksempler på dette.

Mange etableringer er i mindre grad drevet av behov for store, kraft- eller arealkrevende lokalisering, og i større grad av tilgang på kompetanse, bostedsattraktivitet, nærhet til markedet, og kobling til eksisterende nærings-/kompetansemiljøer. Dette peker også på betydningen av samspillet mellom attraktive næringsarealer og attraktive lokalsamfunn i regional næringsutvikling.

Reiselivsnæringen er landets femte største eksportnæring, og utpekt som én av fem prioriterte næringer i regjeringens eksportreform Hele Norge eksporterer. Målet er å gjøre reiselivet mer konkurransedyktig, lønnsomt og bærekraftig, og skape flere helårs arbeidsplasser. Nasjonalt eksportråd anbefaler særlig å rette innsatsen mot kjøpsterke målgrupper og helårsturisme, i tråd med den nasjonale reiselivsstrategien.

Vestfold har et særlig potensial for å styrke eksportandelen innen kultur og reiseliv, ikke fordi vi har en sterk posisjon i nærmarkedene, men fylket har en strategisk beliggenhet med direkte tilgang til etablerte reisestrømmer fra land som Tyskland, Danmark, Nederland og Sverige. Økt eksportandel i reiselivet var et uttalt mål i den tidligere regionale strategien, med ambisjon om 10–40 % vekst innen 2030, samtidig som klimaavtrykket reduseres. Koblingene mellom landbruk, mat, kyst, natur- og kulturmiljøer er sentrale, og gir et potensial for å utvikle helårige reiselivsprodukter med internasjonal appell. Vikinghistorien og Munch utgjør allerede etterspurte opplevelser i eksportmarkedet.

Det er vist at de aller fleste arbeidsplassene i Vestfold ligger i byene og de større tettstedene, en tendens som er forsterket over lang tid. Slike områder er i all hovedsak allerede regulert, som regel til sentrumsformål eller kombinerte formål. Her konkurrerer næringsformål med andre formål, ikke minst bolig. Asplan Viak har visualisert den geografiske spredningen av arbeidsplasser i Vestfold, og viser at de aller fleste er i byene og et fåtall store næringsområder. En svært stor andel av offentlige arbeidsplasser er konsentrert i kommunesentrene, men også svært mange i privat sektor. I stor grad forretningsmessig og privat tjenesteyting, handel og service, reiseliv og opplevelse.

Faggruppen vil være tilbakeholden med å trekke tydelige konklusjoner. Delvis fordi vi ikke vet fullt ut hva som «venter oss» framover av muligheter og utfordringer. Aller mest fordi mange av premissene ligger til det politiske skjønnnet å avklare. Med mindre det er markedsmessig grunnlag og politisk vilje til en betydelig satsing på tyngre areal- og kraftkrevende virksomhet i Vestfold, vurderes det ikke at en sannsynlig framtidig næringsutvikling vil være vesentlig hemmet av manglende tilgjengelige næringsarealer.

10. Mulige arealkonsekvenser av framtidig næringsutvikling

Mulige arealkonsekvenser er et mangfoldig og komplekst tema. Med konsekvenser menes i dette avsnittet hvilken arealutvikling som *forutsettes* for å realisere de mål for næringsutviklingen man måtte komme til å sette. Eller strengt tatt, hvilken arealutvikling faggruppen som har laget dette notatet ut fra et faglig skjønn vurderer som ønskelig for å nå målene.

Et første hovedskille er mellom ønsket om å trekke til seg *bedrifter* og ønsket om å trekke til seg *kompetanse*, altså arbeidskraft/innbyggere. Det er tydelig at «kampen om kompetansen» har seilt opp som særlig viktig. Selv om virkeligheten ikke er riktig så enkel, sies det gjerne at i dag flytter bedriften dit kompetansen finnes. Mens det tidligere var motsatt.

Mobilitet har over tid blitt løftet fram som en svært viktig faktor for rekruttering av arbeidskraft. Kollektivtransport for arbeidsreiser får større oppmerksomhet, stadig flere arbeidstakere ønsker å unngå å måtte kjøre bil. Signalet er meget tydelig i vår dialog med næringslivets talspersoner.

Det har vært et viktig mål i RPBA å ha en lokalisering av bolig og arbeidsplasser som gjør at flere kan gå, sykle eller reise kollektivt. Vi hører ofte at Vestfold er ett felles bo- og arbeidsmarked, og det er stor pendling internt i fylket mellom kommunene. Dette utfordrer også det offentlige tilbudet av kollektivtransport. Samtidig er det fremdeles bedrifter innenfor industri, engros og transport med behov for å bygge nytt for å få bedre logistikk og forenkle og effektivisere produksjonsprosesser.

Det er ikke nødvendigvis en motsetning mellom attraktivitet for bedrifter og innbyggere. Attraktivitet for næringslivet er også knyttet til de bosatte, som representerer dagens og framtidige arbeidstakere. Telemarksforskings attraktivitetsmodell skiller mellom besøk, bosted og bedrift. Arbeidet med å øke Vestfolds attraktivitet for besøkende antas å øke attraktiviteten også som bosted. Undersøkelsen Talent City Index viser at besøk øker sannsynligheten for senere flytting til Vestfold. Attraktivitet for besøkende er i stor grad det samme som attraktivitet for bosatte. Så er det selvsagt ulike synspunkter på hva som da blir viktigst. Temaet er nevnt i forrige avsnitt.

Med et faglig utgangspunkt synes det ikke å ligge godt til rette for svært kraft- og arealkrevende virksomhet. I motsatt ende ser vi at store hovedkontorer samles i de største byene, med sterk

overvekt i Oslo. Regionkontorer og lokale filialer har det blitt mindre av, enten det gjelder bank eller forsikring. Men forretningsmessig tjenesteyting trekker i begge retninger.

Det vil være ulike oppfatninger om det bør legges opp til en generell eller mer målrettet arealpolitikk. Bør det gjøres forsøk på å legge arealmessig til rette for spesielle, utvalgte typer virksomhet? Eller bør det anlegges en mer generell og overordnet arealutvikling og overlate til markedet? Noen typer virksomhet vil i større grad ha tydelige arealbehov. Slik som store sammenhengende arealer, nærhet til større mengder kraft, nærhet til overordnet transportinfrastruktur. Temaet behandles også i den regionale planen for areal- og kraftkrevende virksomheter.

Noen vil etterspørre nærhet til viktige kollektivknutepunkter, noen til et større lokalt kundegrunnlag. En del virksomheter har fordeler av å ligge i nærheten av andre de samarbeider med, enten det er andre bedrifter eller et FoU-miljø. I forrige revidering av RPBA var det stor oppmerksomhet til hvor kontorbedriftene ønsket å ligge, i sentrum eller langs E18. Selv om det de senere årene har kommet flere nye kontorlokaler i bysentrum, er det også et faktum at mange av de kjente «konsulenthusene» ligger i kontorsentrene langs E18. Og det presenteres tydelige og gode begrunnelser for begge deler. Det ligger til politisk avklaring i hvilken grad man skal være restriktiv. Som kjent er det mulig gjennom arealpolitikken å hindre det man ikke ønsker, men man kan kun håpe at det man ønsker skal skje.

Som for andre vestlige land, har økonomisk aktivitet i Norge gjennom flere tiår endret karakter fra vareproduksjon til produksjon av informasjon og tjenester. Med unntak av en betydelig positiv utvikling i deler av industrien, har de store nasjonale vekstsektorene vært kunnskapsintensive tjenester, offentlig sektor og private tjenester som bygg og anlegg, handel og transport. Så kan det legges til at industrien i bla. Vestfold også har utviklet seg til å bli svært kunnskapsintensiv. Samtidig er ikke industrien i Vestfold preget av store fabrikkanlegg, slik som den svært areal- og kraftkrevende industrien i Grenland. Elektronikkindustrien ligger i stor grad i Horten by og på Skoppum, med enkeltbedrifter i Tønsberg sentrum, på Ringdalskogen og Borgeskogen.

Landbruksnæringsens arealbehov vil i første omgang være knyttet til jordvern og eventuelt nydyrking. Dyrket mark er landbruksnæringsens aktive næringsarealer. Skal disse utvides, er svaret nydyrking. En nyere tendens er at grøntproduksjonen finner nye produksjonsmåter i form av nye typer drivhus eller dyrking i mange «etasjer» i industrielle lokaler. Konvertering av eldre, nedlagte drivhus knyttet til eksisterende gårdsbruk til nye former for innomhus produksjon synes å ha et betydelig potensial. En tydelig utfordring er behovet for kostnadseffektive arealer i en gråson mellom næringsformål og LNF.

Reiseliv og opplevelse har i stor grad sin attraktivitet knyttet til områder som bevares. Som skjærgården og andre områder for friluftsliv, by- og bygningsmiljøer og andre elementer av historisk interesse. Men også pulserende bymiljøer og konferansefasiliteter. Altså i stor grad tilgjengelige LNF-områder og attraktive bymiljøer. Arealpolitikkenes rolle blir derfor å sikre tilgjengelighet, sammenheng og langsiktig forvaltning av disse ressursene, slik at de kan danne grunnlaget for helårs verdiskaping, økt eksport og en styrket regional attraktivitet.

En rask gjennomgang av selskaper innen elektronikk og annen høyteknologisk industri i Vestfold viser i hovedsak begrensede arealbehov. I den senere tid har i Vestfoldmålestokk store selskaper som Kongsberg Gruppen, Norautron, Rheinmetall, H. Henriksen og Matbørsen flyttet eller er i ferd med å flytte til andre, eksisterende næringsområder i fylket. Jotun har funnet ny lokalisering til et stort lager.

I et annet fagnotat presenteres status for næringsarealer generelt og de regionale næringsområdene i Vestfold. Her vises det at det, med klare forbehold om realiseringsmulighet, er et betydelig potensial for transformasjon til framtidig næringsvirksomhet i de 5 største byene. I teorien nesten på nivå med dagens regulerte areal på Borgeskogen, men er i mange tilfeller krevende og både planmyndigheter og private aktører har roller og virkemidler.

Det er videre vist at det er en betydelig arealreserve utenfor byene, både på de regionale næringsområdene og på andre områder avsatt til næringsformål i kommunenes arealplaner. En pragmatisk

vurdering heller i retning at det aller meste av denne planreserven har en lokalisering som gjør den aktuell for utbygging. Så må det legges til at planreserven, arealer som er avsatt, men ikke regulert og bebygd, ligger på arealer som skog, dyrket mark og andre areal typer med ulike natur- og klimahensyn. Faggruppen har ikke funnet grunnlag for å gjøre egne vurderinger av fortettpotensialet på eksisterende, bebygde områder. Dette er et godt kjent tema. Det ligger til de som eier og benytter tomtene, og kommunene som plan og bygningsmyndighet, å utnytte næringsområdenes fulle potensial.

Litteraturreferanser

Agri Analyse (2024): Vestfoldlandbruket - bærekraftig, attraktiv og verdiskapende produksjon og foredling, [rapport 8-2024](#)

EY (2025): Innspill til arbeid med RPBA

Future Place Leadership (2025): [Talent city Index Fokus: Vestfold](#)

Menon Economics (2025): Destinasjonsanalyse Vestfold, [publikasjon 183/2025](#)

Menon Economics (2026): Kunnskapsgrunnlag til regionale planer i Vestfold fylke

NHO (2025): Kompetanse og arbeidskraft, [rapport 2025:2](#)

NHO (2025): [Norsk konkurransekraft – veien til vekst](#) (Draghi på norsk)

Norsk Industri konjunkturrapport, [2026](#)

Samfunnsøkonomisk Analyse (2025): Bærekraftig næringsutvikling i kommunal sektor, Rapport [nr. 38-2025](#)

Telemarksforskning (2025 – 26, løpende oppdatering): Regional analyse for Vestfoldfylkeskommune